

СТАНОВИЩЕ
за хабилитационния труд
“ПУБЛИЦИСТИКАТА НА МИХАИЛ АРНАУДОВ”
от д-р **Емил Димитров**

Д-р Емил Димитров е на относително зряла възраст, когато отдавна е разкрил както своите трайни научни пристрастия, така и възможностите си. Пристрастията са в няколко сфери, които на пръв поглед са отдалечени една от друга. Но тази отдалеченост много често се оказва привидна, тя непрестанно е превъзможвана чрез неочаквани сближавания и което е още по-важно – използвана е като възможност за взаимни оплодявания, за разтваряне на нови изследователски перспективи. У Димитров е налице продуктивна интерференция не само между различни дисциплинарни сфери на хуманитарното знание – философия, социология, литературна история, религиозна история и теория, богословие, активен интерес към политическото в широкия, но и в един най-тесен смисъл. Налице е още и едно особено щастливо съчетание, което е твърде дефицитно по принцип – на вкус към емпиричното изследване, прецизна работа с архива, документа, първичния извор, от една страна, и завидни теоретично-концептуални умения, от друга. Това личи много ясно в монографичното изследване “Памет, юбилей, канон. Увод в социологията на българската литература” (2012), обработен вариант на докторската дисертация на автора – според мен едно от най-силните заглавия в своята област през последните десетилетия, както имах случай да заявя в рецензия за книгата. Това щастливо съчетание личи и в “Публицистиката на Михаил Арнаудов” – основният труд, с който Димитров кандидатства за хабилитация в настоящата процедура. От друга страна – в подкрепа на казаното по-горе – този труд среща два предишни труда на автора си. Той представлява логично продължение, теоретично осмисляне и концептуализация на издадения през 2010 г. том с публицистиката на М. Арнаудов. Но той се включва и в голямата тема за социологията на литературата: демонстрирано е как публицистиката като литературен жанр реално работи като обект на литературната социология, като особено място, където строго “литературното” се пресича и си взаимодейства със сфери като биографичното, социологическото, политическото.

Пристрастията на Ем. Димитров към мащабната фигура на М. Арнаудов и неговото литературно-научно и документално наследство датират отдавна и до този момент са овеществени в ред разножанрови публикации, най-сериозните от които са “Досието на Михаил Арнаудов” (2007) и томът с публицистичните му текстове, за пръв път събрани заедно (Михаил Арнаудов. “Дневник. Публицистика. Речи”. Съставителство, въстъпителна студия и бележки Ем. Димитров, 2010). Това е поредният принос в тази насока. Може да се каже, че изследването обобщава, концептуализира и приключва досегашните занимания на автора с тази специфична сфера от наследството на Арнаудов. Основано – поне в своя замисъл и зародиш – върху коментарните текстове и изобщо върху цялата научно-издирвателска работа, извършена от автора при издаването, събирането и научното коментирание на Арнаудовата публицистика, то е пример за специфичния подход на автора: дълбаене в един периметър, като се стига все по-надълбоко и в посока от

емпиричните издирвания и натрупвания към тяхното теоретично-концептуално осмисляне.

Изследването е прецизно и отговорно вникване в този доста обемен дял в още по-обемното творчество на Арнаудов. Дял, който досега, преди Е. Димитров да се заеме с него, беше останал напълно неизвестен не само за една по-широка аудитория, но и за “тесните” изследователи на учения.

Приносният характер на изследването – тъй безспорен в един пряк аспект, по отношение на самия обект – се разпростира обаче и в един по-широк план – жанров, така да се каже. А именно, че се обръща специално внимание върху един дял от литературата, който по принцип стои в периферията на изследователското внимание – именно публицистиката. Можем да се догаждаме за причините: нейната свърхактуалност, плътната ѝ срастнатост с един външен социополитически контекст, което я обрича на бързо остаряване с течение на времето и с неизбежната загуба на този контекст. Но тъкмо тези недостатъци са голямото достойнство на публицистичния жанр: той е, който дава възможност за най-коректна реставрация на миналите епохи. Жива рефлексия върху актуалността, често пъти в един суров, нерафиниран вид, журнално-публицистичното наследство на различни писатели и учени често пъти съдържа зародиша на ред основни идеи, пълноценно разгърнати впоследствие в тяхното “истинско”, художествено или научно творчество. Точно такъв е случаят с М. Арнаудов, както доказва изследването (сам авторът определя един от основните си приноси като аргументирана защита на тезата “за влиянието и отражението на публицистиката върху собствено научната продукция на М. Арнаудов”). А относно неслучайните вътрешни кохеренции в иначе разнородните научни пристрастия на Е. Димитров да припомним само ролята на публицистиката за романовото творчество на Достоевски – другата фигура, средишна за изследователските му интереси.

Тази междинност на публицистиката, ролята ѝ на свързващо звено между литературно-научната сфера и външния социално-политически контекст, я превръща в предпочитана територия за Емил Димитров с оглед личните му изследователски интереси, които, както знаем, клонят към литературната социология, към разкриване на сложната механика, чрез която двете сфери – литературното и социо-политическото – си взаимодействат. Сфера, която пряко въвлича в предмета на изследване и биографичния фактор, широката мрежа от контексти, в които “литературното” попада.

Тъкмо тук е и неоченимото значение на публицистичното наследство на такава обществено активна фигура като М. Арнаудов, макар само по себе си то да не е сред най-важното, което той ни е оставил през едновековния си живот. Но това наследство – неговото събиране и критическо осмисляне – ни помага не само да разберем по-добре “сериозното” му научно дело, но и да ситуираме по-правилно самата фигура на учения, общественика, политика, министъра Арнаудов в бурната обществено-политическа история на епохата – всъщност, на няколко епохи, чиито съвременник е той; и не само съвременник, а и най-активен участник в тях... Не е необходимо, мисля, да припомним каква е ролята именно на тази активност в живота и гражданската съдба на учения – и преди 1944 г., а по един негативен начин и след това. Тази роля е много добре изтъкната в изследването на Емил Димитров.

Що се отнася до качествата на самото изследване, то носи всички основни белези, обичайни за стила на автора си. От една страна, задълбочена и изключително прецизна работа с архивите и документите: издирване и критическо осмисляне на документи, голяма част неизвестни до този момент. От друга страна – живо, темпераментно слово, емоционално вживяно в предмета си. Нещо, което не само динамизира, одухотворява, прави интересна една такава изначално неатраaktivна материя, каквато е публицистиката, но и – на едно мета-равнище – се доближава до собствения си обект. Тоест, доближава се на моменти до публицистичния патос, макар и по един внимателно премерен начин, без да прекрочва границата на научната обективност.

Едно от достоинства на изследването е тъкмо стройната, ясна и логична композиция. Прави впечатление търсената структурна симетрия, която добавъчно изтъква основната теза: двете части, обрaмчени от симетрично разположени Увод и Заключение (включително и насловите им). Двете части на труда обособяват два главни дяла в публицистичното наследство на Арнаудов: актуалното съвремие (т. е. *политическото* в прекия, тривиалния смисъл на понятието) и българският националноидеологически проект – “заветите на Възраждането”, както сам авторът го е нарекъл (т. е. *политическото* в един по-широк, специфициран смисъл). Пряката ангажираност на “кабинетния” учен с реалната политика (краткотрайното му министерстване в кабинета на Ив. Багрянов) е видяна и обяснена не като случайно изкушение, а като логично продължение на цялостния му ангажимент с идеалите и “заветите” на Възраждането – реалполитиката като практическо средство за тяхното осъществяване. Неслучайно “македонският сюжет” заема такова място в политическата ангажираност на Арнаудов (той е министър тъкмо по времето, когато към пределите на родината закратко е присъединена и третата сестра). Така е изтъкната особената вътрешна монолитност във фигурата на учения, неотделимостта на собствено научното му дело на последен истински възрожденец и “възпитател на нацията” от активната му дейност на практикуващ политик.

Достойнство на труда са и обстояните бележки под линия, доизграждащи богатия и разнопластов контекст, както и Приложението с новоиздирени документални извори (нещо обичайно за Емил Димитров), съдържащо текстове на самия Арнаудов, които представляват допълнение към тома от 2010 г., и архивни извори, свързани с обществено-политическата дейност на Арнаудов.

Мисля, че приносните моменти в труда са коректно изтъкнати от кандидата.

А отделните статии, извън основния труд, с които Димитров кандидатства, потвърждават казаното по-горе за сложната диалектика в разнородните пристрастия на изследователя, които в своята различност ту се разгръщат паралелно и независимо едно от друго, ту хвърлят неочаквани мостове помежду си.

Всичко това ми дава предостатъчно основание да подкрепя успешното хабилиране на д-р Емил Димитров. А също да призова и колегите си към това. Смятам основанията за безспорни – както на базата на предложения труд, така и на общите качества на кандидата, които (да повтора онова, с което започнах) са отдавна доказани и предложеният труд е само поредното им потвърждение.

27 февруари 2014

Доц. д-р **Пламен Антов**